

in forming of the budget system of the state (on the basis of exposure of the Ukrainian model of budget relations). It's obvious that the budget system needs improvement forms and methods of budget planning of different levels, efficient use of budget funds, reformation of interbudget relations.

Keywords: budget, budget system, financial decentralization, model of budget relations, proactive fiscal policy, budget resources, the state budget, local budgets.

УДК 658.6/8:336.226.14

*Магістр О.І. Грициняк; доц. О.О. Кундицький,
канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка*

ЗНАЧЕННЯ ВЛАСНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ФІНАНСУВАННІ ВИРОБНИЧОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто значення власних коштів підприємства при фінансуванні виробничо-господарської діяльності. Особливу увагу приділено амортизаційній політиці та напрямам її удосконалення. Доведено, що власні кошти підприємства є найвагомішим джерелом фінансування внутрішньогосподарської діяльності підприємства.

Ключові слова: джерела фінансування, прибуток, амортизаційна політика, інвестування.

Розвиток економіки зумовлює необхідність вирішення проблем ресурсного забезпечення підприємств. Вітчизняні економісти оцінюють потребу українських підприємств в інвестиційних ресурсах неоднаково. Так, наприклад, С. Онишко вважає, що лише для підтримання наявних виробництв у робочому стані Україні необхідно не менше 100 млрд дол. [4, с. 46]. Своєю чергою, В. Геєць доводить, що лише для підтримання нинішнього рівня фондооснащеності вітчизняних підприємств необхідно в середньому на рік вкладати щонайменше 20,0 млрд грн. Якщо враховувати, що відновлення основних фондів має відбуватися на новій технологічній основі, що ґрунтується на інтелектуалізації функціонування виробничого апарату, який збільшує їх вартість не менш як у 1,5 рази, то сума капітальних вкладень в економіку для підтримання й оновлення виробничого апарату в Україні має досягати близько 350 млрд грн. Отже, на найближчих 10 років це мало б становити у середньому 35 млрд грн на рік [1, с. 228].

Так чи інакше, але обсяг капітальних вкладень вітчизняних підприємств нині є значно меншим від необхідного (табл. 1).

Табл. 1. Інвестиції в основний капітал [6]

Роки	Освоєно ¹	
	у фактичних цінах, млн грн	частка до попереднього року, %
1995	937816 (млрд крб)	71,5
1996	12557	78,0
1997	12401	91,2
1998	13958	106,1
1999	17552	100,4
2000	23629	114,4
2001	32573	120,8
2002	37178	108,9
2003	51011	131,3

2004	75714	128,0
2005	93096	101,9
2006	125254	119,0
2007	188486	129,8
2008	233081	97,4
2009	151777	58,5

¹ Показники містять суму податку на додану вартість, що врахована в ціні придбання активів.

У ринкових умовах господарювання важливе значення у забезпеченні процесів відтворення основних засобів відіграють власні джерела фінансування. Проте наслідки економічної кризи, нестабільність правового середовища обмежили формування і використання на підприємствах різного галузевого спрямування власного капіталу.

Характеризуючи інвестиційну сферу економіки України, варто зазначити передусім специфіку структури інвестицій в основний капітал підприємств за джерелами фінансування [5, 6]. У 2009 р., як і в попередніх роках, основним джерелом інвестицій в основний капітал були власні кошти підприємств і організацій, які становлять 63,3 % від загального обсягу інвестицій (табл. 2). Це більше ніж у 2003-2008 рр., однак менше ніж у 2002 р. (65,8 %).

Табл. 2. Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування [3, 4, 6]

Роки	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
У фактичних цінах, млн грн								
Усього ¹	37178	51011	75714	93096	125254	188486	233081	151777
зокрема за рахунок								
коштів державного бюджету	1863	3570	7945	5077	6846	10458	11576	6687
коштів місцевих бюджетів	1365	2095	3544	3915	5446	7324	9918	4161
власних коштів підприємств та організацій	24470	31306	46685	53424	72337	106520	132138	96019
кредитів банків та інших позик	1985	4196	5735	13740	19406	31182	40451	21581
коштів іноземних інвесторів	2068	2807	2695	4688	4583	6660	7591	6859
коштів населення на будівництво власних квартир ²	...	...	...	...	7019	9879	9495	4792
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	1573	1822	2577	3091	5110	8549	11589	5502
інших джерел фінансування	3854	5215	6533	9161	4507	7914	10323	6176
Відсотків до загального обсягу								
Усього ¹	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
зокрема за рахунок								
коштів державного бюджету	5,0	7,0	10,5	5,5	5,5	5,6	5,0	4,4
коштів місцевих бюджетів	3,7	4,1	4,7	4,2	4,3	3,9	4,2	2,7
власних коштів підприємств та організацій	65,8	61,4	61,7	57,4	57,8	56,5	56,7	63,3
кредитів банків та інших позик	5,3	8,2	7,6	14,8	15,5	16,6	17,3	14,2
коштів іноземних інвесторів	5,6	5,5	3,6	5,0	3,7	3,5	3,3	4,5
коштів населення на будівництво власних квартир ²	...	...	...	...	5,6	5,2	4,1	3,2

коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	4,2	3,6	3,4	3,3	4,1	4,5	5,0	3,6
інших джерел фінансування	10,4	10,2	8,5	9,8	3,5	4,2	4,4	4,1

¹ Показники містять суму податку на додану вартість, що врахована в ціні придбання активів.

² Облік розпочато зі звіту за 2006 р. (до цього періоду входили до складу інших джерел фінансування).

Фактично економіка України продовжує інвестуватись переважно за рахунок реінвестування доходів підприємств. Висновок невтішний: домінування частки власних коштів підприємств у фінансуванні їх інвестицій в основний капітал фактично означає автарктичний (закритий) характер економічного відтворення [9]. Як показує табл. 2, власні кошти підприємств є основним джерелом інвестування. Такі кошти виступають у формі: залучення частини нерозподіленого прибутку, амортизаційних відрахувань, іммобілізованої в інвестиції частини надлишкових обігових активів, реінвестованої внаслідок продажу частини основних фондів [2, с. 228].

Іншим джерелом інвестування підприємства можуть бути кошти, отримувані ним внаслідок реалізації не використовуваних або неефективно використовуваних основних фондів. Це питання потребує індивідуального вирішення у кожному конкретному випадку. Проте найчастіше підприємства реалізують основні фонди непрофільних виробництв (допоміжного, обслуговуючого виробництва), морально застарілі основні фонди, незадіяні будівлі, споруди [2, с. 229].

Ще одним джерелом фінансування інвестиційної діяльності підприємств є іммобілізація частини обігових коштів. Це дуже простий шлях залучення власних ресурсів в інвестиційну діяльність. Однак при цьому дуже складно зберегти дієздатність підприємства на попередньому рівні, відновити витрачені не за прямим призначенням обігові кошти. Тому іммобілізувати в інвестиції можна лише частину обігових коштів, які вивільнились внаслідок прискорення їх обіговості. Коли в структурі обігових коштів підприємства значною є частка позичкових ресурсів, то таке джерело інвестування не є доцільним.

Лева частка власних інвестиційних ресурсів підприємств припадає на амортизаційні відрахування [3, с. 286; 6, с. 201]. Амортизаційні відрахування – це частина виторгу від реалізації продукції, що її відносять до собівартості (не оподатковується податком на прибуток) і яка використовується для реновації основних фондів. Чим вищою є величина амортизаційних відрахувань, тим меншою буде сума податку на прибуток, тим більше коштів залишається у розпорядженні підприємства для власного розвитку. Зменшення амортизаційних відрахувань, за інших рівних умов, призводить до штучного гальмування інвестиційної активності в економіці.

Оскільки основним джерелом відтворення основних засобів на підприємствах є амортизаційні відрахування, то головне їх призначення – це вартісне відшкодування фізичного і морального зносу. Проте в науковій літературі існує неоднозначність поглядів щодо того, джерелом якої форми відтворення є амортизація – простого чи розширеного. Розгляд амортизації, як вагомого джерела розширеного відтворення основних засобів, зумовлений неста-

чею власних коштів підприємства для забезпечення відновлення технічної бази. Провідною функцією амортизаційних відрахувань в умовах ринкової економіки є забезпечення саме простого відтворення основних засобів з метою підтримки безперервного процесу виробництва та підвищення конкурентоспроможності підприємства під впливом науково-технічного прогресу [7, 10].

Як відомо, сума амортизаційних відрахувань розподіляється на дві складові частини: перша – призначена на реновацію основних засобів, друга – на їхній капітальний ремонт і модернізацію. Проте на підприємствах спостерігаються розбіжності між нарахуванням амортизації та використанням нагромадженого амортизаційного фонду на техніко-технологічне оновлення виробництва. Причини такої невідповідності криються в недосконалій законодавчій базі сформованої амортизаційної політики держави. Насамперед чинна амортизаційна політика не враховує існуючу неузгодженість фінансових можливостей і технічних потреб підприємств в умовах прискореного науково-технічного прогресу. Навіть використання прискорених методів нарахування амортизації призводить лише до погіршення фінансової стійкості вітчизняних підприємств.

Другим вагомим джерелом відтворення основних засобів є прибуток. Якщо амортизаційні відрахування є на всіх підприємствах, навіть у збиткових, то використання прибутку, як джерела фінансування відтворення основних засобів, можливе тільки за його наявності. На макроекономічному рівні саме інвестиційна активність визначається прибутковістю економіки. На жаль, українська економіка на сучасному етапі розвитку є низькоприбутковою, хоча містить певні позитивні зрушення. Прибуток є головним джерелом фінансування лише на високорентабельних підприємствах, що мають ефективний менеджмент і конкурентоспроможні на зовнішньому і внутрішньому ринках. Проте більшість підприємств, які не можуть пристосуватися до ринкових умов господарювання, потребують державних дотацій і продовжують працювати збитково [7]. Але для забезпечення рентабельної роботи підприємства необхідно впроваджувати насамперед організаційні, а згодом – технічні, конструкторські й технологічні інновації. Лише тоді можна буде досягти зниження собівартості продукції внаслідок економії, основними напрямками якої є [2, с. 228]:

- оптимізація постачальницько-збутових операцій;
- встановлення постійного контролю за затратами обслуговуючих і допоміжних структурних підрозділів;
- оптимізація норм витрачання матеріалів та енергоресурсів;
- оптимізація трудових затрат і заробітної плати;
- оптимізація інших виробничих і невиробничих витрат;
- оптимізація витрат за рахунок прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства.

Для збільшення коштів, що використовуються на модернізацію виробництва шляхом самофінансування, необхідно протидіяти вилученню прибутків акціонерних підприємств їхніми фактичними власниками. ДПАУ має впровадити контроль за цінами сировини та продукції, а також реальністю пресловутих маркетингових і консалтингових послуг, які нібито надаються акціонерним товариствам. Важлива роль у такій протидії належить Фонду

держмайна. Зростання офіційних прибутків підприємств має істотно збільшити і ту їхню частину, яка йде на модернізацію виробництва.

Необхідно розробити і реалізувати ефективну програму щодо ставок амортизаційних відрахувань. Це вельми важливо внаслідок вкрай незадовільного стану активної частини основних виробничих фондів, фізична спрацьованість яких на багатьох підприємствах сягає 80 % [11].

Власні кошти підприємств є найвагомішим джерелом фінансування внутрішньогосподарської діяльності, але на практиці їх ефективно використання стримується різноманітними факторами як внутрішнього, так і зовнішнього впливу. Тому необхідним є надалі детальніше дослідження особливостей використання власних коштів підприємств та їхнього впливу на відтворення основних засобів виробництва.

Література

1. **Баранова Д.А.** Сроки амортизации и обновления основных производственных фондов / Д.А. Баранова // Вопросы теории и методологии. – М. : Изд-во "Наука", 1977. – С. 7-8, 105-106.
2. **Бойчик І.М.** Економіка підприємства : навч. посібн. / І.М. Бойчик. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Аттіка", 2007. – 528 с.
3. **Ватаманюк О.З.** Заощадження в економіці України: макроекономічний аналіз : монографія / О.З. Ватаманюк. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – 535 с.
4. **Гаєць В.М.** Нестабільність та економічне зростання / В.М. Гаєць. – К. : Ін-т екон. прогноз., 2000. – 344 с.
5. **Звіт про діяльність** Державного агентства України з інвестицій та інновацій за 2008 рік. – [Цит. 2010, 17 березня]. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.nbuv.gov.ua/index.php?lang=ua&get=549&id=2011>.
6. **Інвестиції** в основний капітал за джерелами фінансування. – [Цит. 2010, 17 березня]. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. **Мазуркевич І.О.** Особливості відтворення основних засобів на підприємствах у ринкових умовах / І.О. Мазуркевич // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 4(59). – С. 58-61.
8. **Осецький В.Л.** Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики : монографія / В.Л. Осецький. – К. : Вид-во ІАЕ УААН, 2003. – 412 с.
9. **Проблеми** використання інвестиційних ресурсів підприємств та шляхи їх подолання в умовах кризи: науково-аналітична записка / ДУ "Ін-т економіки та прогнозування НАН України" / Л.Г. Федулова та ін. – К. : Вид-во "Либідь", 2008. – 15 с.
10. **Прушківський В.Г.** Закономірності зміни форм відтворення основних виробничих фондів у промисловому комплексі Придніпровського регіону / В.Г. Прушківський // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 6(61). – С. 132-135.
11. **Чемодуров О.** Зовнішні джерела фінансування модернізації українських підприємств / О. Чемодуров // Економіка України. – 2005. – № 9. – С. 54-61.

Грициняк О.И., Кундицкий О.О. Роль собственных средств предприятия в финансировании производственно-хозяйственной деятельности

Рассмотрена роль собственных средств предприятия в финансировании производственно-хозяйственной деятельности. Особое внимание уделено амортизационной политике и направлениям ее совершенствования. Доказано, что собственные средства предприятия являются весомым источником финансирования внутрихозяйственной деятельности предприятия.

Ключевые слова: источники финансирования, прибыль, амортизационная политика, инвестирование.

Hrytsyniak O.I., Kundytskyi O.O. A role of the personal funds of enterprise is in financing of production and economic activity

In the article looks at a role of own means of the enterprise. The special attention the author gives to amortization policy and directions of its improving. The author says that own means of the enterprise are the most important source of the financing inside economy works of the enterprise.

Keywords: source of the financing, profit, amortization policy, investment.

УДК 336 Студ. О.Я. Данів; доц. О.Є. Шайда, канд. екон. наук – Львівська КА СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Проаналізовано сучасний стан банківської системи України в умовах глобалізаційних процесів. Виділено основні проблеми, що стримують розвиток банківського сектору на шляху до євроінтеграційного простору, і запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: банківська система, глобалізація, іноземний капітал.

Вступ. Стан банківської системи має визначальне значення в умовах розвитку національної економіки. Саме банки є одним із головних джерел інвестування фінансових ресурсів в економіку країни. Тому забезпечення стабільності банківської системи – це першочергове завдання, яке необхідно вирішити Україні на шляху до євроінтеграції. З розвитком міжнародних відносин та посиленням глобалізаційних процесів у банківській сфері виникає дедалі більше проблем, які потрібно негайно вирішити, щоб забезпечити її стабільність та нормальне функціонування національної економіки.

Теоретичні та прикладні аспекти розвитку банківської системи України досліджували багато науковців та практиків: О.А. Брегеда [1], Л.Л. Гриценко [2], Є.Ю. Онопрієнко [2], Г. Панасенко [4], С.М. Савлук [1] та інші.

Виклад основного матеріалу. Наявність в Україні функціонального фінансового сектору, зокрема банківського, є необхідною умовою створення ефективної ринкової економіки, завоювання міцних позицій на вітчизняному та світовому ринках. Для функціонування банківської системи в Україні розроблено нормативну базу, впроваджені принципи діяльності банків, методи та інструменти грошово-кредитної політики тощо. Проте швидкий розвиток фінансових глобалізаційних процесів ставить перед банківською системою щоразу більше завдань, у разі вирішення яких Україна стане активним учасником глобалізаційних процесів.

Українська фінансова система стрімко зростала протягом семи років до початку світової фінансової кризи 2008 р. Банківський сектор був основою швидкого розвитку економіки та характеризувався високими прибутками, зростанням особистих доходів, а також легким доступом до кредитів (на той момент доступним був й іноземний капітал), входом іноземних банків та достатньо м'якою внутрішньою грошово-кредитною політикою. Банківське кредитування зросло більше ніж на 70 % у період між 2006 та 2008 рр., причому більше половини кредитів видавалося в іноземній валюті. Протягом останніх чотирьох років чисті активи банків збільшилися в чотири рази, тоді як співвідношення кредитів до ВВП підвищилося з 20 % у 2002 р. до 77 % у 2008 р. У другій половині 2008 р. економіка України завершила період